

Зарубіжні авторські зібрання

Джек

Лондон

Місячна
долина

Харків
«Фоліо»
2019

Вперед мчить, коні!
Хай стелиться вам шлях,
Хай ляжуть борозни карбами:
Відплатиться вам по трудах, —
Пашня розквітне й забуя
У сяйві сонця над ланами.

КНИГА ПЕРША

РОЗДІЛ I

— Чуєш, Сексон? Ходім-бо, ходім. Хоч би й до «Каме-нярів». У мене знайдеться там багато знайомих кавалерів, і в тебе не менше... Гратиме оркестр «Ель Віста», — а він грає — сама знаєш, як хороше! Ти ж так любиш танцювати...

Гладка старша жінка, що була оподаль дівчини, не дала їй закінчити: вона стояла спиною до неї, і спина її — згорблена, опукла й безформна — раптом почала конвульсійно здригатися.

— Боже! — скрикнула вона. — Боже мій!

Немов той звір у пастці, дико позирала вона довкола, очима обводючи стіни великого побіленого покою. Повітря пашіло жаром і дихало парою, що від вогкої білизни із шипінням звивалася з-під гарячих прасок. Тут працювало багато жінок і дівчат: усі вони, не розгинаючи спин, безперервно совали прасками по дошках; котрі стояли ближче до старшої жінки, зиркнули в той бік, і це відбилося на справності роботи — на мить праски загальмували свій рух. Скрик старшої жінки завдав прасувальницям великої шкоди: вони-бо прасували

крохмальну білизну відрядно, і кожна прогаяна хвилина зменшувала заробіток.

Проте та жінка помітно напружилась і опанувала себе; стиснувши праску, вона поприскала тонку гофровану сукню, що лежала перед нею на дошці.

— Я думала, на неї знову найшло, — промовила одна дівчина.

— Чистий сором: така літня жінка і... знову вагітна! — озвалася Сексон, гофруючи мереживні шлярки гарячою праскою. Рухи її були швидкі, впевнені й спритні, і хоч обличчя змарніло від втоми й шаленої задухи, працювала вона не покладаючи рук.

— Має аж семеро, а двоє вже в школі для важких дітей, — докинула дівчина за сусідньою дошкою. — Але ж завтра до Візл-парку ти таки сходи, Сексон. У «Каменярів» завжди весело: перетягання на канаті, перегони гладунів, справжня ірландська джиги, і... все, все!.. А підлога в павільйоні — шик!

Однак знов через ту старшу жінку розмова увірвалася: праска впала їй з рук на блузку; сама вона схопилася за дошку, звалила її додолу, коліна в неї підігнулися і, мов напівпорожній лантух, тіло важко плюхнуло на підлогу. Розтявся гострий крик, і запахло в'їдливим духом просмаленої білизни. Сусідні жінки кинулися від своїх дощок спершу до праски — рятувати шмаття, і тільки тоді вже до потерпілої, а наглядачка з войовничим виглядом метнулася східцями вниз. Жінки, що працювали трохи віддалік, провадили працю, не відриваючись, але темп роботи було порушено, і вся прасувальня втратила цілу хвилину свого виробничого ритму.

— Собака й той здохне! — розпачливо пробубоніла дівчина й рішуче поставила праску на підставку. — Солодке життя дівки-робітниці — краще на вулицю! З мене вже годі.

— Мері! — спинила її Сексон з таким глибоким докором, що аж праску на мить залишила, прогаявши через те з десяток порухів.

Мері глянула на неї збентежено.

— Я нічого такого на думці не маю, Сексон, — схаменулася вона. — Направду нічого. На таку стежку я ніколи не

стану. Але скажи сама — чи ж не урветься терпець від цього раю? Чисто як сирена виє. Ось послухай-но!

А тим часом старша жінка, лежачи долі на спині, калатала закаблуками об підлогу і голосила монотонно й уперто. Двоє жінок потягли її вниз, підхопивши попід руки, а вона все без-уважно голосила й тарабанила ногами. Двері на мить розчинилися, до кімнати ввірвався рев та гуркіт машин, і в цьому гаморі враз потонули і крик жіночий, і те докучне стукотіння. Коли двері прибилися, від усєї події залишився тільки їдкий сморід спаленого краму.

— Гидота, — сказала Мері.

Знову заворушилися праски, злітаючи то вгору, то вниз, і робота йшла далі без перешкод. Наглядачка походжала, грізним оком стежачи, чи не вибухне ще раз істерика, чи, бува, хто не зомліє. Часом котрась прасувальниця на мить припиняла працю, щоб відітхнути або перевести дух, але зараз же знов бралася за праску в тупій знесиленій покорі. Довгий літній день згасав, однак задуха не спадала, і у вогкому повітрі під сліпучим світлом електрики робота все тривала.

Близько дев'ятої години перші прасувальниці почали розходитись по домах. Гора накрохмаленої тонкої білизни вже розтанула, і тільки ще де-не-де по дошках залишилося кілька допрасовуваних речей...

Сексон скінчила раніше за Мері й, відходячи додому, зупинилася коло її дошки.

— Знову субота, і знову тиждень минув, — сумно промовила Мері; щоки їй зблідли, запали, а чорні очі, підведені синцями, дивилися стомлено. — Скільки, гадаєш, ти виробила за тиждень, Сексон?

— Дванадцять із чвертю, — відповіла та з гордовитою ноткою в голосі. — Була б виробила ще більше, якби не ці кляті крохмальники.

— Ловко! В тебе золоті руки, — поздоровила її Мері. — Ти — чарівниця, а ось я, я тільки й виробила десять з половиною, а тиждень був такий важкий... Ну, бувай... Пам'ятай же: рівно за двадцять до десятої. Ми ще перед танцями трохи погуляємо. Чимало знайомих хлопців і дівчат збереться там надвечір.

За два квартали від пральні ліхтарний промінь на розі вулиці освітив юрбу гуляк. Сексон пришвидшила ходу; підсвідомо обличчя її посуворіло. Вона не розчула слів, пущених їй наздогін, але вгадала їхній зміст, коли до неї долинув брутальний сміх. Від гарячої хвилі гніву її щоки зашаріли. Сексон простувала далі крізь темряву ночі; повітря вже дихало прохолодою. Зосталося ще три квартали, звернути раз ліворуч і раз праворуч. Обабіч вулиці тяглися вбогі хати робітників, дерев'яні, напівструхляві; на стінах позасихали патьоки злинялої фарби та бруду. Єдине, чим вони були примітні — це неоковірністю й дешевиною.

Було темно, але Сексон добре знала дорогу. Ось і знайома похилена хвіртка проскрипіла під її рукою свій звичайний докір. Вузенькою стежкою пройшла вона до задвіркового ганку, механічно, не думаючи про те, проминула обвалену сходинку і вступила в кухню, де блимав самотливий газовий гнотик. Вона його підкрутила, і стало ясніше. Кімнатка була невелика й охайна, бо тут не стояло жодних меблів, які призводили б до неладу. Тут часто пралось, і тиньк давно збляк від пари, а до того ще весь полулиця від землетрусу, що стався минулої весни. Нерівна підлога зжолобилася й розсохлась, а перед грубкою і зовсім протрухла; найбільшу шкалубину було забито бляхою з розплющеної п'ятигалонової гасівниці. Балія, заяложений рушник на кілочку та кілька стільців довершували картину.

Сексон присунула стілець до столу, і в неї під ногою хруснув недогризок яблука. На столі, накритому облупленою цератою, чекала дівчину вечеря. Вона покуштувала холодних бобів, обліплених застиглим салом, але з гримасою відсунула їх і намазала масла на кавалочок хліба.

Дряглий будинок аж задвигтів від важкої ходи, і у внутрішні двері ввійшла Сара — заклопотана жінка середнього віку, з обвислими грудьми й розпатланим волоссям круглиняного обличчя.

— А, це ти, — буркнула вона замість привітання. — Я не могла весь час підігрівати страву. Такий клятий день! Я мало не здохла зі спеки. А тут ще й малий Генрі страх як порізав собі губу. Лікар наклав аж чотири шви.

Сара підступила ближче й закам'яніла біля столу.

— Що, боби не до смаку? — задикувато спитала вона.

— Нічого, тільки... — Сексон передихнула, не хотівши заводитися. — Тільки я не голодна. Сьогодні було так душно, а в пральні — справжнє пекло.

Вона відважно сьорбнула холодного чаю, що настоявся, як смола, й відгонив кислим їй у роті, і так само відважно, під пильним поглядом братової, випила все до дна. Потім обтерла губи хусточкою і підвелася.

— Я, мабуть, піду спати.

— Дивуюся, що не на танці, — пирхнула Сара. — Сміх, та й годі: щовечора приходиш додому стомлена, змучена, а все ладна повіятись танцювати бодай до світу!

Сексон розкрила рота, потім, стримуючись, закусила губу, але таки не стерпіла й вибухнула:

— Чи ж ти ніколи не була молода?

Не чекаючи на відповідь, вона повернулася й пішла до своєї спальні поруч із кухнею. Це була маленька кімнатинка вісім на шість футів, і землетрус тут також дався взнаки: тиньк у багатьох місцях потріскав. Меблів стояло небагато — дешеве соснове ліжко, стілець і старомодний комод. Сексон знала цей комод ще змалку. Він сплівся з найранішими спогадами її дитинства. Колись він мандрував із її рідними в критому шарабані через прерії. Один бік того комода, змайстрованого з міцного червоного дерева, тріснув і вищербився ще тоді, як шарабан перекинувся в Рок-Кеньйоні. Дірка від кулі, що влучила в саму середину горішньої шухляди, нагадувала про сутичку з індіанцями під Літл-Медоу. Про ті події розповідала їй мати, як і про те, що комод приїхав разом із родиною із самої Англії, давно-давно — ще тоді, коли й Джорджа Вашингтона на світі не було.

На стіні над комодом висіло дзеркальце, а за його раму було позасовувано фотографії якихось молодиків та дівчат, — різні групи на лоні природи, де хлопці, хвацько позсовувавши капелюхи на потилицю, обіймали своїх дівчат за стан. Трохи далі висів розмальований календар і сила кольорових оголошень та малюнків з журналів. На малюнках були переважно

коні. На підвіску до газової лампочки було начеплено цілий жмуток щільно пописаних танцювальних програмок.

Сексон почала скидати капелюха, але враз упала на ліжко й тихо, притлумлюючи ридання, заплакала. За хвилику нещільно причинені двері безгучно розчинилися, і дівчина аж здригнулась, почувши голос братової:

— Ну, що це знов із тобою? Коли тобі не до смаку боби...

— Ні, ні, — поспішила з виправданням Сексон. — Я просто стомилася й збила собі ногу — ото й усе. Мені не хотілося їсти, Саро. Я так стомилася.

— Стомилась!.. Якби ти клопоталася господарством, — огризнулася та, — якби варила, пекла, прала й піклувалася за всіх, як я, отоді мала б на що скаржитись! А то розрюмсалася — горенько!.. Але стривай лишень, — Сара зловтішно засміялася, — це все вигадки, а ось устругнеш дурницю, віддасися колись, як і я, тоді зазнаєш солодощів — наведеш купу малечі, одне по одному, одне по одному — і вже тоді годі танцювати, й у шовкових панчішках вибрикувати, та по три пари черевичок за раз справляти. Диво, — який клопіт!.. Сама як палець, тільки про себе й дбай, та про кавалерів, що навкруги джмелями в'ються і не нахваляться на твої ясні очі... Стривай! Незабаром прилипнеш до котрогось — і тоді заведеш іншої, ще виплачеш свої оченята, як синців понаставляє.

— Не кажи цього, Саро, — заперчила Сексон. — Мій брат ніколи на тебе руки не зняв. Ти сама знаєш.

— Так, так, ніколи. Бо дуже плохий. А все ж мій опеньок кращий за тих бельбасів, з якими ти водишся, хоч і не годен добра надбати й жінці три пари черевичок справити. Ні, він, проте, кращий за твою череду гультіпак, що їм порядна дівчина і в слід не ступить. Як це ти досі ще в халепу не вскочила — не розумію! Може, молодь тепер розумніша за нас у таких справах — не знаю. Але знаю, що коли дівка має по три пари черевичок і одне тільки мріє за розваги, то встряне колись у таке, що... ну, та згадаєш моє слово. За мого дівування так не велося. Мати з мене шкуру здерла б, якби я таке виробляла. Бо й було б за що. А тепер усе на світі пішло шкереберть. Глянь на свого брата: вештається по соціалістичних збіго-

виськах, верзе про високі матерії, тринькає гроші на страйковий фонд замість годити господарям — виходить, видирає хліб з рота рідним дітям!.. Та на ці гроші, на ці внески, що він марнує, я могла б собі сімнадцять пар черевичок справити, якби мені таке примандюрилось. Колись — от згадаєш мої слова — він дограється!.. А тоді що з нами буде? Куди я подінуся без шеляга і з п'ятьома голодними ротами?

Засапавшись, вона примовкла, хоч видно було, що не вигворилася ще до кінця.

— Ох, Саро, зачини, будь ласка, двері! — знервовано попрохала Сексон.

Двері з гуркотом хряснули, і Сексон, перше, ніж заплакати знову, почула, як запоралась у кухні братова, голосно розмовляючи сама із собою.

РОЗДІЛ II

Дівчата, кожна собі, купили квитки до Візл-парку; викладаючи на віконце каси свої півдолара, кожна добре знала, скільки штук крохмальної білизни треба було випрасувати за цей квиток. Було ще не так людно, але каменярські родини з немовлятами на руках, навантажені величезними кошиками зі сніданком, уже сунули до парку. Каменярі були здорові, росляві робітники, добре плачені й сито вгодовані. Дехто з них прийшов на гуляння з дідами та бабами, що побачили перший промінь сонця ще на старій ірландській землі; добре американське вбрання не надавало їм американського вигляду — вони були менші й хирніші на тілі, підтоптані не так літами, як колишнім безхліб'ям і ранніми злиднями. Вони шкандибали поруч із ріднею, задоволено й гордовито подивляючись на свій власний виплід, вигодуваний на кращих харчах.

Мері й Сексон не мали знайомих серед каменярів. Власиво, їх взагалі не обходило, яке буде свято — ірландське,